অধ্যায় ৪ঃ নব্য বাস্তৱবাদ

অধ্যায় গাঁথনি

৪.১ উদ্দেশ্য
৪.২ পৰিচয়
৪.৩ নব্য বাস্তৱবাদ অথবা নতুন বাস্তৱ বাদ
৪.৪ জ্ঞানসীমাংসীয় অদ্বৈতবাদ
৪.৫ সৰল বাস্তৱবাদ আৰু নব্য বাস্তৱবাদ
৪.৬ অধ্যায়টিৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ
৪.৭ অধিক জানিবলৈ
৪.৮ অগ্রগতিৰ খতিয়ান
৪.৯ আৰ্হি প্রশ্ন

৪.১ উদ্দেশ্য

এই অধ্যায়টি অধ্যয়ন কৰি আপুনি —

- বাস্তৱিকতাৰ তত্ত্বৰূপে নব্য বাস্তৱবাদৰ ব্যাখ্যা আগবঢ়াব পাৰিব
- জ্ঞানমীমাংসীয় অদ্বৈতবাদৰ সংজ্ঞা আগবঢ়াব পাৰিব
- সৰল বাস্তৱবাদ আৰু নব্য বাস্তৱবাদৰ মাজৰ সম্পর্ক আলোচনা কৰিব পাৰিব।

৪.২ পৰিচয়

দর্শনৰ ইতিহাস অধ্যয়ন কৰিলে এই কথা গম পোৱা যায় যে বিভিন্ন চিন্তাবিদে বিভিন্ন ধৰণে বাস্তৱিকতা/ যথার্থতা (Reality) নাইবা জ্ঞানৰ বিষয়বস্তুৰ ধাৰণাটো বুজি লৈছে আৰু ব্যাখ্যা আগবঢ়াইছে। ইয়াৰ ফলত বাস্তৱিকতাৰ বিভিন্ন তত্ত্বৰ উন্মেষ ঘটিছে।

এটা তত্ত্বৰূপে বাস্তৱিকতাই কয় যে জ্ঞানৰ বিষয়বস্তু (object of knowledge)ৰ মনৰ পৰা স্বতন্ত্র অস্তিত্ব থাকে। বাস্তৱিকতাৰ সাধাৰণ মতবাদটো হ'ল যে- যিয়েই আছে সেয়াই বাস্তৱ (whatever is, is real)। বাস্তৱ মানে যি আছে তাৰ এক সত্বা/ অস্তিত্ব (Being) আছে আৰু ই মনৰ পৰা স্বতন্ত্রভাৱে কিবা ৰূপে কোনো কার্য সম্পাদন কৰে। কিন্তু বাস্তৱিকতাই বিভিন্ন প্রকাৰ আৰু মাত্রা মানি লয়। কাৰণ, কোনো বিষয়বস্তু মনৰ পৰা সম্পূর্ণ স্বতন্ত্র নাইবা মনতকৈ সম্পূর্ণ পৃথক নাইবা আংশিকভাৱে স্বতন্ত্র অথবা পৃথক আৰু বিভন্ন পৰিমাণে স্বতন্ত্র অথবা পৃথক হ'ব পাৰে।

জ্ঞানৰ বিষয়বস্তুৰ অতিৰিক্ত মানসিক অস্তিত্ব আছে বুলি প্রচলিত বাস্তৱবাদী মনোভাৱটো দর্শনৰ নতুন মনোভাৱ নহয়। বাস্তৱবাদীসকলৰ মতে বাস্তৱিকতা হ'ল মানুহৰ সহজ বিশ্বাস

(instinctive belief) । ই সেয়েহে মানুহৰ সমানেই পুৰণি। আধুনিক বাস্তৱবাদে পুৰণি বাস্তৱবাদৰ বিভিন্ন ৰূপৰ পৰা নিজৰ কেন্দ্রীয় সমল সংগ্রহ কৰিছে। প্রধানকৈ আমেৰিকা যুক্তৰাষ্ট্র আৰু গ্রেট বৃটেইনত আধুনিক বাস্তৱবাদৰ উত্থান ঘটিছিল।

বাস্তৱবাদৰ সংশোধিত ৰূপৰ প্রতিনিধিত্ব কৰা নব্য বাস্তৱবাদ হ'ল এটা আন্দোলন। ঊনবিংশ শতিকাৰ চৰম আদর্শবাদ (Absolute Idealism) ৰ বিৰোধ হিচাপে প্রধানকৈ নব্য বাস্তৱবাদী আন্দোলনৰ বিকাশ ঘটিছিল। এই আন্দোলনে চৰম আদর্শবাদক আধাৰ হিচাপে লৈ বিকশিত হোৱা ব্যক্তিনিষ্ঠবাদী আদর্শবাদ (Subjective Idealism) অথবা আত্মবাদ (Solipcism)ৰ কিছুমান অযৌক্তিক দাবীৰো প্রতিবাদ কৰিছিল। ১৯১২ চনত ছগৰাকী বিশিষ্ট আমেৰিকান বাস্তৱবাদী ক্রমে এডউইন বিছেল হ'ল্ট, ৱাল্টাৰ টেইলৰ মার্ভিন, ৱিলিয়াম পিপাৰেল মণ্টেগু, ৰালফ্, বার্যন পেৰী, ৱাল্টাৰ ব'টন পিট্কিন্ আৰু এডৱার্ড গ্লীছন স্পাউলগিং- এ মিলি The New Realism নামৰ গ্রন্থখন প্রকাশ কৰিছিল। গ্রন্থখনত তেওঁলোকে বাস্তৱবাদৰ পুৰণি ৰূপবোৰৰ কিছুমান মৌলিক দিশৰ পৰা পৃথক বাস্তৱবাদৰ আন এটা ৰূপৰ পোষকতা তথা আলোচনা কৰিছিল।

৪.৩ নব্য বাস্তৱবাদ অথবা নতুন বাস্তৱবাদ

আমেৰিকা যুক্তৰাষ্ট্রত প্রচলিত বাস্তৱবাদৰ প্রধান ৰূপবোৰৰ এটা হ'ল নব্য বাস্তৱবাদ। নব্য বাস্তৱবাদ অথবা নতুন বাস্তৱবাদ মূলতঃ এনে এক সূত্র যিটোৱে জনাৰ প্রক্রিয়াটো (knowing process) আৰু জ্ঞান বস্তু (thing known)ৰ মাজৰ সম্পর্ক অধ্যয়নত সহায় কৰে। The New Realism গ্রন্থৰ প্রণেতা হ'ল্ট, মার্ভিন, মণ্টেগু, পেৰী, পিট্কিন আৰু স্পাউল্ডিং-এ প্রত্যক্ষ বাস্তৱবাদৰ পোষকতা কৰিছিল তথা প্রত্যক্ষৰ উপস্থাপনবাদী তত্ত্ব (presentative theory of perception)ত বিশ্বাস কৰিছিল। "বস্তু নাইবা বিষয় (object)বোৰ ধাৰণাৰ দ্বাৰা সচেতনতাত উপস্থাপিত নহয়; সেইবোৰ নিজে নিজেই প্রত্যক্ষভাৱে উপস্থাপিত হয়।" নব্য বাস্তৱবাদৰ মতে বাহ্যিক বস্তু নাইবা বিষয়বোৰ মনৰ পৰা স্বতন্ত্র আৰু বাহ্যিক ৰূপে অনুভূত হয়। বিষয় নাইবা বস্তুবোৰ ধাৰণাৰ মাধ্যমেৰে অনুভূত নহয়। বাহ্যিক বিষয় নাইবা বস্তুবোৰে কোনো মনৰ দ্বাৰা অনুভূত নোহোৱাকৈ স্বতন্ত্র অস্তিত্ব বর্তাই ৰাখে। সেইবোৰ মন নির্ভৰ নহয়। সসীম অথবা অসীম দুয়ো ধৰণৰ বিষয় বস্তু মনৰ পৰা স্বতন্ত্র।

আন সকলো বাস্তৱবাদৰ দৰে নব্য বাস্তৱবাদেও এই কথাত দৃঢ়ভাৱে একমত যে বস্তুবোৰ স্বতন্ত্র। ই দৃঢ়তাৰে পোষণ কৰা আন এটা মত হ'ল যেতিয়া বস্তুবোৰ জ্ঞাত হয়, তেতিয়া বস্তুবোৰ তৎক্ষণাত জ্ঞানৰ বিষয় /বস্তু (objects of knowledge) হৈ পৰে। বস্তুবোৰে চিধাই আমাৰ মনত প্রৱেশ কৰে। তেতিয়া কাৰিকৰী ভাষাত বস্তুবোৰক 'সংবেদন' (sensa) অথবা জ্ঞানৰ তাৎক্ষণিক বিষয় /বস্তু বোলা হয়। জ্ঞানৰ তাৎক্ষণিক বিষয়/ বস্তু অথবা অনুভূতিয়েই হ'ল 'সংবেদন'। যেনে-কোনো শ্রাব্য ধ্বনিৰ এটা টুকুৰা নাইবা দর্শনসাধা ৰঙৰ এডোখৰ বোলোৱা অংশ (a patch)ক ভৌতিক বুলি ধৰা হয়। অর্থাৎ, বাহ্যিক বস্তুবোৰ এক নির্দিষ্ট সম্পর্কৰ ভিত্তিত 'সংবেদন'ৰ বাহিৰে আন একো নহয়। সংবেদন বোৰ ব্যক্তিনিষ্ঠ নহয়।

নব্য বাস্তৱবাদৰ কেন্দ্রীয় বিষয়টো হ'ল সংবেদন আৰু ভৌতিক বিষয় / বস্তু অথবা মনৰ পৰা স্বতন্ত্র বস্তুৰ মাজৰ সম্পর্ক। মানুহৰ অনুভূতিত ধৰা দিয়া প্রত্যক্ষ বিষয়টো মেজ (ভৌতিক বাস্তৱিকতা) খন নহয়, কিন্তু কেইটামান নির্দি,ট সংবেদনহে। যেনে- মেজখনৰ দৃঢ়তা, মেজখনৰ ৰংটো আৰু মেজখনৰ আকৃতি ইত্যাদি। যদি সংবেদনবোৰ ভৌতিক যথার্থতাৰ অংশ, তেন্তে একেখন মেজৰেই ইয়াৰ প্রকৃত অংশবোৰৰ পৰস্পৰ বিৰোধী আন কিছুমান সংবেদন থাকিব লাগিব। যেনে- মেজখন এটা বিন্দুৰ পৰা আয়তাকাৰ আৰু আন এটা বিন্দুৰ পৰা বর্গাকাৰ দেখাব লাগিব। কিন্তু মেজখন পৰস্পৰ বিৰোধী সংবেদনবোৰৰ মুঠ ফলাফল হ'ব নালাগিব। সেয়েহে ক'ব পৰা যায় যে মেজখনে আমাৰ মনত কিছুমান সংবেদনৰ সৃষ্টি কৰে আৰু ইয়াৰ দ্বাৰাই প্রমাণিত হয় যে ভৌতিক যথার্থতা হ'ল সংবেদনৰ কাৰণ। এই কথাই লকৰ উপস্থাপনবাদৰ কথা সোঁৱৰাই দিয়ে। তেওঁ কৈছিল যে বাহ্যিক যথার্থতাৰ অস্তিত্ব হ'ল সংবেদনৰ কাৰণ। সংবেদনবোৰ ভৌতিক নহয়, এইবোৰ হ'ল মানৱ মনত হোৱা ভৌতিক যথার্থতাৰ প্রতিফলন। মানুহে কেৱল সংবেদনবোৰৰ কথাহে জানিব পাৰে। বাহ্যিক ভৌতিক বিষয় /বস্তুবোৰ মানুহৰ জ্ঞানৰ বাহিৰৰ বিষয় /বস্তু।

অৱশ্যে কিছু সংখ্যক সমালোচকে আঙুলিয়াই দেখুৱাইছে যে বিষয় /বস্তুৰ জ্ঞান নব্য বাস্তৱবাদীসকলে ভবাৰ দৰে তাৎক্ষণিক আৰু প্রত্যক্ষ নহয়। তাৎক্ষণিক অনুভূতিৰ বিষয় /বস্তুবোৰ বাহ্যিক ভৌতিক যথার্থতা হ'ব নোৱাৰে। এটা উদাহৰণলৈ মন কৰক।

স্বাভাৱিক দৃষ্টিশক্তিসম্পন্ন মানুহ এজনে এপাহ ফুল ৰঙা দেখিব। কিন্তু বর্ণান্ধ মানুহ এজনে একোটা ফুলকে ধোঁৱা বৰণীয়া দেখিব। যদি ৰং ভৌতিক, তেন্তে ফুলপাহ ৰঙা আৰু ধোঁৱা বৰণীয়া হ'ব, কিন্তু ই এক অযৌক্তিক কথা হ'ব। ভৌতিক ৰূপত সংবেদনে ভ্রান্তি (error), ভ্রম (illusion) আৰু একেটা বস্তুকে দুটা ৰূপত দেখাৰ পৰিঘটনাবোৰ ব্যাখ্যা কৰিব নোৱাৰে।

কেইগৰাকীমান নব্য বাস্তৱবাদীয়ে সপোনত দেখা বিষয় /বস্তু, ভ্রমোৎপাদক প্রকাশ (illusory appearances), মানসিক বিভ্রম (hallucination) আদিৰ দৰে কথাবোৰ ব্যক্তি নিষ্ঠ নহয় আৰু কর্মবিধিৰ দৰে একেখন একেখন ভৌতিক জগতৰে অংশ আৰু সমানেই বিষয়নিষ্ঠ বুলি ক'ব খোজে। অৱশ্যে সংবেদনবোৰ সাধাৰণ ভৌতিক বিষয় /বস্তুত ওপৰঞ্চিকৈ উপজীৱিতা থকা। এটা উদাহৰণলৈ মন কৰক, যেতিয়া মানুহ এজনে ৰছী এডালক সাপ বুলি ভাবে, তেতিয়া স্থান আৰু কালত ৰছীডালৰ অস্তিত্ব থাকিব কিন্তু সাপৰ অস্তিত্ব নাথাকে। সাপডাল বিদ্যমান নহয়, কাৰণ ইয়াৰ স্থান আৰু কালত অস্তিত্ব নাই, কিন্তু সাপডালৰ উপজীৱিতা আছে।

নব্য বাস্তৱবাদীসকলে কয় যে বস্তুনিষ্ঠবাদী জগতখনৰ অস্তিত্বৰ জগতখনৰ দ্বাৰা নিঃশেষকৰণ নঘটে। বস্তুনিষ্ঠবাদী জগতখন হ'ল উপজীৱী জগত। আনহাতে অস্তিত্বৰ জগতখন হ'ল ইয়াৰ এক অংশ। যাৰ অস্তিত্ব আছে তাৰ উপজীৱিতা আছে কিন্তু ইয়াৰ বিপৰীতটো সত্য নহয়। নব্য বাস্তৱবাদী সকলে অস্তিত্ব () আৰু উপজীৱিতা ()ৰ মাজৰ প্রভেদবোৰ নিৰূপন কৰি ভ্রমোৎপাদক বিষয়বস্তু ()ৰ বস্তুনিষ্ঠতাক সুৰক্ষা প্রদান কৰিছিল। বাস্তৱ ভৌতিক বস্তুৰ থকাৰ দৰে ভ্রমোৎপাদক বস্তুবোৰৰ স্থান আৰু কালত কোনো অস্তিত্ব নাথাকে। কিন্তু সেইবোৰ ভৌতিক বস্তুৰ দৰেই অভিজ্ঞতাৰ একোটা বস্তু /বিষয় হ'ব পাৰে আৰু সত্বাৰ সর্বাত্মক ব্রহ্মাণ্ডখনত এইবোৰৰ

অৱস্থিতি থাকে। অর্থাৎ, বস্তুনিষ্ঠ হোৱা আৰু বাস্তৱ হোৱা একেটা কথা নহয়। একেদৰে, মিছা (false) মানেই ব্যক্তিনিষ্ঠ হোৱা নুবুজায়। ই. বি. হ'ল্টৰ মতে, "বাস্তৱবাদৰ সাৰমর্ম সকলো বস্তুৱেই যথার্থ বুলি জোৰ দিয়াটো নহয়; ইয়াৰ পৰিৱর্তে যিটো হয় সেইটোত, যিটোআছে সেইটোত আৰু যিটো যিধৰণে আছে সেইটোত জোৰ দিয়াটোহে বাস্তৱবাদ।" অর্থাৎ, নব্য বাস্তৱবাদত ভ্রান্ত বিষয় বস্তুক অবাস্তৱ অথচ বস্তুনিষ্ঠ সত্বা (objective entity) বুলি ধৰা হয়।

কিন্তু নব্য বাস্তৱবাদে কোনো স্থানিক-কালিক (spatio temporal) অস্তিত্ব নথকা উপজীৱী সত্বা (Subsistent entities) থাকিব পাৰে বুলি কৰা দাবীটো অলীক। সত্বা উপজীৱী অথবা অস্তিত্বধাৰী যিয়েই নহওক কিয় সেইবোৰ মনৰ দ্বাৰা ভবা হ'ব লাগিব। সপোন, ভ্রম আৰু মানসিক বিভ্রম বস্তুনিষ্ঠ হ'ব নোৱাৰে। এইবোৰ ব্যক্তিনিষ্ঠ, কাৰণ বিভিন্ন ব্যক্তিৰ বাবে এইবোৰৰ ৰূপ ভিন ভিন হ'ব পাৰে।

নব্য বাস্তৱবাদে সকলো সম্পর্ককে বাহ্যিক বুলি ধৰি লয়। সম্পর্কবোৰ সংশ্লিষ্ট বস্তুৰ বাহ্যিক বিষয়। এই জগতখন হ'ল পৰস্পৰৰ সৈতে বাহ্যিকভাৱে সম্পর্কিত বস্তুৰ সর্বমুঠ ফল। এই জগতখন একক ব্রহ্মাণ্ড নহয়, কিন্তু বহুব্রহ্মাণ্ডৰ সমষ্টি। সম্পর্কবোৰ বস্তুনিষ্ঠ আৰু মনৰ ওপৰত নির্ভৰশীল নহয়। সম্পর্কবোৰ মনৰ ব্যক্তিনিষ্ঠ সৃষ্টি নহয়; সম্পর্কবোৰ মনৰ পৰা স্বতন্ত্র। স্থান, কাল, কাৰণত্ব হেতুতা আদি যথার্থ আৰু অস্তিত্বধাৰী। নব্য বাস্তৱবাদীসকলে এই জগতখনক পৰম সত্বাৰ প্রকাশ বুলি গণ্য নকৰে। তেওঁলোকে এক বহুত্ববাদী ব্রহ্মাণ্ডত বিশ্বাসী।

সমালোচকসকলে দাঙি ধৰা যুক্তি অনুসৰি সকলো সম্পর্ক বাহ্যিক নহয়। কিছুমান সম্পর্ক আভ্যন্তৰীণ। বস্তু (matter), স্থান (space) আৰু কাল (time) পৰস্পৰে পৰস্পৰৰ অবিচ্ছেদ্য অংশ। এই তিনিটা উপাদান হ'ল ভৌতিক ব্রহ্মাণ্ডখনৰ আধাৰ। তিনিওটাৰে মাজত আভ্যন্তৰীণ সম্পর্ক আছে। এই আভ্যন্তৰীণ সম্পর্কবোৰৰ ভিতৰতেই আন বহুতো বস্তুৰ মাজত বাহ্যিক সম্পর্ক আছে। যেনে- মোৰ হাত আৰু কলম এটাৰ মাজত হোৱা সংযোগটো এটা বাহ্যিক সম্পর্ক।

নব্য বাস্তৱবাদ হ'ল বুদ্ধিবাদী (intellectualistic) আৰু বিশ্লেষণাত্মক প্রকৃতিৰ। ই জগতৰ বৌদ্ধিক বিশ্লেষণ আৰু বিশ্লেষণাত্মক প্রকৃতিৰ। ই জগতৰ বৌদ্ধিক বিশ্লেষণ পদ্ধতি আৰু বোধগম্যতাত বিশ্বাস কৰে। বুদ্ধিমত্তাই জগতৰ প্রকৃতি বুজি পায়। নব্য বাস্তৱবাদে বিশ্লেষণক দার্শনিক অনুসন্ধানৰ একমাত্র পদ্ধতি বুলি গণ্য কৰে। ই.জি. স্পাউল্ডিং -ৰ ভাষাত, "জনাৰ এটা পদ্ধতি হিচাপে বিশ্লেষণে এনে সত্বা অথবা অংশ আৱিষ্কাৰ কৰে যিবোৰ বিশ্লেষণৰ বাবে লোৱা সামগ্রিকতা এটাৰ সমানেই বাস্তৱ।" অর্থাৎ, এটা সামগ্রিকতা আৰু ইয়াৰ বিভিন্ন অংশ সমানেই বাস্তৱ। বিশ্লেষণে এইবোৰক মিছা বুলি প্রতিপন্ন নকৰে। ই কেৱল সামগ্রিকতাত লুকাই থকা অংশবোৰ আৱিষ্কাৰ কৰে। এই অৱস্থানটোক 'বিশ্লেষণাত্মক বাস্তৱবাদ' (Analytical Realism) বোলে।

নব্য বাস্তৱবাদৰ সবাতোকৈ গুৰুত্বপূর্ণ বৈশিষ্ট্যটোক ডব্লিউ. টি. মার্ভিনে 'জ্ঞান মীমাংসাবাদৰ পৰা অধিবিদ্যাৰ মুক্তি (the emanicpation of metaphysics from epistemology)

বুলি অভিহিত কৰিছে। ইয়াৰ অর্থ হ'ল- জ্ঞানৰ প্রকৃতিত মূলতঃ বস্তুৰ প্রকৃতি বিচাৰি চাব নালাগে। বস্তুক সদায় বস্তুনিষ্ঠ পটভূমিত বস্তুনিষ্ঠ পদ্ধতিৰে অধ্যয়ন কৰা উচিত। জ্ঞান মীমাংসাই বাস্তৱ সম্পর্কীয় কোনো তত্ত্ব আগনবঢ়ায় আৰু কোনো অধিবিদ্যামূলক সমস্যা সমাধান নকৰে।

অগ্রগতি নিৰীক্ষণ

প্রশ্ন নং ১ ঃ ছগৰাকী আমেৰিকান বাস্তৱবাদীয়ে মিলি প্রকাশ কৰা গ্রন্থখনৰ নাম কি?

.....

.....

প্রশ্ন নং ২ ঃ নব্য বাস্তৱবাদীসকলৰ মতে জ্ঞানৰ তাৎক্ষণিক বিষয় বিস্তুৰ কাৰিকৰী নামটো কি?

.....

.....

৪.৪ জ্ঞান মীমাংসীয় অদ্বৈতবাদ

প্রধান জ্ঞান মীমাংসীয় প্রশ্নটো হ'ল- অনুভূত বিষয় বস্তুটো সংখ্যাগতভাৱে বিষয় বস্তুটো যেনেকুৱা (অনানুভূত) সেইটোৰ অনুৰূপনে (অর্থাৎ, এক আৰু সদৃশ সত্বাৰ দৰে) ? নব্য বাস্তৱবাদে ইয়াৰ সমর্থন কৰে। অর্থাৎ, নব্য বাস্তৱবাদৰ মতে দুয়োটাই একে। তেওঁলোকৰ মতে "জ্ঞানৰ বিষয়বস্তুবোৰ, যিবোৰ জ্ঞান সংঘটিত হোৱাৰ সময়ত মনত থাকে নাইবা মনৰ আগত ধৰা দিয়ে, সেই বিষয়বস্তুবোৰ জ্ঞাত বস্তুৰ সৈতে সংখ্যাগতভাৱে সদৃশ।" "অন্য অর্থত, যেতিয়া সচেতনতাই বস্তুবোৰ আয়ত্ব কৰি লয় তেতিয়া বস্তুবোৰ নিজেই সচেতনাতৰ বিষয়বস্তু হৈ পৰে; আৰু এই একেবোৰ বস্তুৱেই তথাকথিত বাহ্যিক জগতখনত আৰু আত্মজিজ্ঞাসাৰ ফলত প্রকট হোৱা বিভিন্নতাত ধৰা পৰে।" জ্ঞাত বিষয় বস্তু আৰু প্রকৃততে বিষয় বস্তুটো যিটো এই দুটা কথা একেই বুলি মানি লোৱা দৃষ্টিভংগীটোৱেই হ'ল জ্ঞান মীমাংসীয় অদ্বৈতবাদ। ই জ্ঞানমীমাংসীয় দ্বৈতবাদৰ বিপৰীত। দ্বৈতবাদৰ মতে জ্ঞাত বিষয় বস্তু আৰু প্রকৃততে বিষয় বস্তুটো যিটো- এই দুয়োটাই পৃথক সত্বা।

নব্য বাস্তৱবাদ অথবা নতুন বাস্তৱবাদে জ্ঞানমীমাংসীয় অদ্বৈতবাদক সমর্থন কৰে। এই বাস্তৱবাদে প্রতিপন্ন কৰাৰ চেষ্টা কৰে যে সাক্ষাৎজ্ঞান ()এ কোনো বিষয় বস্তু সলনি নকৰে, কিন্তু বিষয় বস্তুটোৰ স্বতন্ত্র অস্তিত্ব বুজি পায়। সেয়েহে পৰীয়ে 'জ্ঞানমীমাংসীয় অদ্বৈতবাদ'ক নব্য বাস্তৱবাদৰ আধাৰ বুলি কৈছে। ই ধাৰণা আৰু বস্তুৰ মাজৰ পার্থক্য নিৰূপণ কৰে। বিষয়বস্তুৰ দিশেৰে দুয়োটাৰে মাজত পার্থক্য নাই যদিও দুয়োটা উপাদানকে দুটা ভিন্ন শিতানত ৰখা হয়।

যেনেদৰে এগৰাকী ব্যক্তি দুটা নাইবা ততোধিক সংগঠনৰ সদস্য হ'ব পাৰে, ঠিক তেনেদৰে একেটা বিষয়বস্তুৱেই সম্পৰ্কৰ এটা সমষ্টিৰ অধীনত বাহ্যিক জগতখনৰ এটা উপাদান গঢ়িব পাৰে। একে সময়তে আন এক সম্পৰ্ক সমষ্টিৰ অধীনত বিষয়বস্তুটো ধাৰণাৰ জগতখনৰ এটা অংশ হ'ব পাৰে। নব্য বাস্তৱবাদীসকলৰ লক্ষ্য হ'ল ব্যক্তিনিষ্ঠতা নাইকিয়া কৰা আৰু মানসিক পৰিঘটনাবোৰক একোটা বিষয়নিষ্ঠ যুক্তিযুক্ত পদ্ধতিৰে ব্যাখ্যা কৰা। ই. বি. হ'ল্টে সচেতনতা ()ৰ সংজ্ঞ দাঙি ধৰি কৈছে যে ই হ'ল স্নায়ু প্ৰণালীৰ নির্দিষ্ট সঁহাৰিৰ দ্বাৰা সংজ্ঞাৱদ্ধ ব্ৰহ্মাণ্ডৰ এক প্ৰস্থচ্ছেদ। অর্থাৎ, সচেতনতাৰ কোনো ব্যক্তিনিষ্ঠ অস্তিত্ব নাই। ই হ'ল ভৌতিক পৰিৱেশৰ প্ৰতি জীৱই প্ৰদর্শন কৰা নির্দিষ্ট সঁহাৰিৰ দ্বাৰা সংজ্ঞাৱদ্ধ বিষয় বস্তুৰ একোটা নির্দিষ্ট সংগ্ৰহ মাত্ৰ। ই হ'ল কোনো এক বিশেষ আৰু সুনির্দিষ্ট পটভূমিত সজ্জিত কোনো এক নির্দিষ্ট বিষয় বস্তুৰ এক বিশেষ শ্ৰেণীবিভক্তকৰণ প্ৰক্ৰিয়া। সচেতন বিভিন্নতা (Conscious manifold) গঢ়ি তোলা বিষয়। বস্তুবোৰ হয়তো এতিয়াও আন বিভিন্নতাবোৰৰ অংশ নাই হোৱা আৰু এতিয়াও দৰাচলতে সেইটো পৰিৱেশৰ অবিচ্ছেদ্য অংশ যিটো পৰিৱেশে এনে সংগ্ৰহ সৃষ্টি কৰে। নব্য বাস্তৱবাদীসকলৰ মতে বিষয় বস্তুৰ ভাষাত বিশেষভাৱে জ্ঞানৰ আকলন কৰা উচিত। আমি যিবোৰ বস্তুৰ বিষয়ে সচেতন সেইবোৰৰ বাহিৰে আন কোনো সচেতনতা নাই।

নব্য বাস্তৱবাদীসকলে পোষকতা কৰা জ্ঞানমীমাংসীয় অদ্বৈতবাদৰ আপাতঃ সৰল উপৰি পৃষ্ঠৰ আঁৰত যথেষ্ট জটিলতা লুকাই আছে। নব্য বাস্তৱবাদীসকলৰ মতে জ্ঞান সংঘটিত হোৱাৰ সময়ত মনৰ আগত থকা অথবা মনত ধৰা পৰা জ্ঞানৰ বিষয়বস্তুবোৰ জ্ঞাত বিষয়ৰ সৈতে সংখ্যাগতভাৱে সদৃশ। এই দৃষ্টিভংগীটোৱে মানসিক কার্য আৰু বিষয় বস্তুৰ মাজৰ প্ৰভেদক সম্পূর্ণৰূপে আওকাণ কৰে। অথচ, এই প্ৰভেদ হ'ল সকলো ধৰণৰ অভিজ্ঞতাৰ আধাৰ। এই দৃষ্টিভংগীয়ে সচেতনতাক বস্তু বিষয়ৰ পর্যায়লৈ পর্যবসিত কৰে।

যদি অনুভূতিত ধৰা পৰা তাৎক্ষণিক ডেটাবোৰ কোনো স্বতন্ত্ৰ ভৌতিক বস্তুৰ অনুৰূপ, তেন্তে সেই একেটা বস্তুয়েই কেনেদৰে দুই অথবা ততোধিক ব্যক্তিৰ বাবে একে সময়তে বেলেগ বেলেগ ধৰণৰ হ'ব পাৰে? আকৌ, যদি জ্ঞাত বিষয় বস্তু এটা প্ৰকৃততে বিষয় বস্তুটো যিটো সেইটোৱেই হয়, তেন্তে আমি কেনেকৈ ত্ৰুটি (erron) আৰু ভ্ৰম (illusion)ৰ ব্যাখ্যা আগবঢ়াব লাগিব।

অগ্ৰগতি নিৰীক্ষণ

প্ৰশ্ন নং ৩ঃ জ্ঞান মীমাংসীয় অদ্বৈতবাদ কি?

.....

.....

৪.৫ সৰল বাস্তৱবাদ আৰু নব্য বাস্তৱবাদ

সৰল বাস্তৱবাদ ()ক জনপ্ৰিয় বাস্তৱবাদ, সাধাৰণভাৱে বোধগ্ৰাহ্য বাস্তৱবাদ () , স্বাভাৱিক বাস্তৱবাদ আৰু প্ৰত্যক্ষ বাস্তৱবাদ বুলিও কোৱা হয়। সৰল বাস্তৱবাদৰ মতে, ধাৰণাবোৰ হ'ল বাহ্যিক বাস্তৱ বস্তু আৰু এই বস্তুবোৰৰ বৈশিষ্ট্যসমূহৰ হুবহু প্ৰতিচ্ছবি। বস্তুৰ সকলোবোৰ গুণ বৈশিষ্ট্যই বাস্তৱ আৰু বস্তুনিষ্ঠ অস্তিত্বধাৰী প্ৰকৃতিৰ। গুণ বৈশিষ্ট্যবোৰে বস্তুত নিজেই অস্তিত্ব বৰ্তাই ৰাখে। অৰ্থাৎ, বস্তুৰ ৰং, সোৱাদ, গোন্ধ, উষ্ণতা আৰু শীতলতাৰ দৰে বৈশিষ্ট্যবোৰ ইয়াৰ সম্প্ৰসাৰণ, দুৰ্ভেদ্যতা, গতি, স্থবিৰতা আৰু গাঢ়তা আদি বৈশিষ্ট্যৰ দৰেই চৰম আৰু বস্তুনিষ্ঠ। বস্তুৰ প্ৰাথমিক বৈশিষ্ট্যবোৰ হ'ল সম্প্ৰসাৰণ, দুৰ্ভেদ্যতা, গতি, সুপ্তাৱস্থা আৰু স্থবিৰতা। বস্তুৰ গৌণ বৈশিষ্ট্যবোৰ হ'ল ৰং, সোৱাদ, গোন্ধ, তাপমান ইত্যাদি। বস্তু আৰু ইয়াৰ আটাইবোৰ গুণ বৈশিষ্ট্যৰ অস্তিত্ব আছে আৰু এইবোৰৰ বিষয়ে মন জ্ঞাত। প্ৰাথমিক বৈশিষ্ট্যবোৰ মানৱ প্ৰজ্ঞাৰ পৰা স্বতন্ত্ৰ, কিন্তু গৌণ বৈশিষ্ট্যবোৰ মানৱ প্ৰজ্ঞা নিৰ্ভৰশীল।

সৰল বাস্তৱবাদৰ দৰে নব্য বাস্তৱবাদেও বস্তুৰ প্ৰাথমিক গুণ, গৌণ গুণ আৰু তৃতীয়ক বৈশিষ্ট্যবোৰক বাস্তৱ তথা বস্তুনিষ্ঠ বুলি মানি লয়। ইয়াৰে কোনটো গুণ বৈশিষ্ট্যই কেৱল মন প্ৰসূত ব্যক্তিনিষ্ঠ ধাৰণা নহয়। অৰ্থাৎ বস্তুৰ সম্প্ৰসাৰণ, গাঢ়তা, স্থবিৰতা আৰু গতি (প্ৰাথমিক বৈশিষ্ট্য)ৰ লগতে ৰং, ধ্বনি, সোৱাদ, গোন্ধ, উষ্ণতা আৰু শীতলতা (গৌণ বৈশিষ্ট্য) তথা সৌন্দৰ্য আৰু কুৎসিত ৰূপ (তৃতীয়ক বৈশিষ্ট্য) আদিক নব্য আৰু সৰল দুয়োবিধ বাস্তৱবাদেই বস্তুনিষ্ঠ আৰু বাস্তৱ বুলি গণ্য কৰে।

সৰল বাস্তৱবাদৰ মতে বিষয় /বস্তুবোৰ সচেতনতাত প্ৰত্যক্ষভাৱে উপস্থাপিত হয় আৰু যেনেদৰে উপস্থপিত হয় বিষয় /বস্তুবোৰ ঠিক তেনেকুৱাই। বিষয় /বস্তুক ধাৰণাই সচেতনতাত উপস্থাপন নকৰে। এইবোৰে নিজেই প্ৰত্যক্ষভাৱে সচেতনতাত উপস্থাপিত হয়। সচেতনতা হ'ল পোহৰৰ ৰশ্মিৰ দৰে। ই আমাৰ ইন্দ্ৰিয়বোৰৰ মাজেৰে পোহৰ নিক্ষেপ কৰে আৰু জগতখনৰ হুবহু ৰূপটো আমাৰ আগত উজলাই তোলে।

সৰল বাস্তৱবাদৰ দৰে নব্য বাস্তৱবাদেও প্ৰত্যক্ষ বাস্তৱবাদৰ পোষকতা কৰে আৰু প্ৰত্যক্ষৰ উপস্থাপনবাদী তত্ত্বত বিশ্বাস কৰে। " ধাৰণাই আমাৰ সচেতনতাত বিষয় /বস্তুবোৰ উপস্থাপন নকৰে। এইবোৰে নিজেই প্ৰত্যক্ষভাৱে সচেতনতাত উপস্থাপিত হয়।"

বাস্তৱবাদৰ এটা তত্ত্বৰূপে সৰল বাস্তৱবাদৰ দুৰ্বলতাটো হ'ল ই ভ্ৰম আৰু বিভ্ৰম আদিৰ ব্যাখ্যা আগবঢ়াব নোৱাৰে। সৰল বাস্তৱবাদত সপোন, বিভ্ৰম, দিবাস্বপ্ন আৰু দ্বি-দৰ্শনৰ দৰে পৰিঘটানাবোৰৰ ব্যাখ্যা নাই। এই পৰিঘটনাবোৰৰ পৰা হোৱা অভিজ্ঞতাৰ বিষয়বোৰৰ জগতত ঘটি থকা প্ৰকৃত ঘটনাসমষ্টিত অস্তিত্ব থকা বুলি ক'ব নোৱাৰি। এইবোৰক জাগতিক অথবা ভৌতিক সত্বা বুলি ক'ব নোৱাৰি। এইবোৰে মানুহৰ মনত ধাৰণা অথবা মানসিক স্থিতিৰূপে নিজ অস্তিত্ব বৰ্তাই ৰাখে বুলি ক'ব পাৰি।

নব্য বাস্তৱবাদে অনুভূতি লব্ধ ডেটাবোৰক ভৌতিক অস্তিত্বলৈ পৰ্যবসিত কৰে। কিন্তু ই

ভ্রমোৎপাদক অভিজ্ঞতাবোৰ ব্যাখ্যা কৰিব নোৱাৰে। নব্য বাস্তৱবাদৰ মতে যি ভ্রমোৎপাদক তাৰ সকলো অভিজ্ঞতাৰ পৰা স্বতন্ত্র উপজীৱিতা থাকে। কিন্তু সময় আৰু স্থানত ইয়াৰ অস্তিত্ব নাই বাবে ইয়াক অবাস্তৱ বুলি গণ্য কৰা হয়। এই দৃষ্টিভংগীত থকা সমস্যাটো হ'ল ই আমাৰ তাৎক্ষণিক অনুভৱৰ বিৱৰণৰ বিপৰীতে স্থিতি গ্রহণ কৰে। এটা ভ্রমোৎপাদক বিষয় /বস্তুবোৰ আমি স্থান আৰু কালত অস্তিত্ব থকা বিষয় /বস্তু বুলি ধৰি লওঁ। ইয়াক আমি সত্বাৰ কে অস্পষ্ট জগতৰ উপজীৱী সত্বা বুলি নাভাবো।

এগৰাকী নব্য বাস্তৱবাদী ই.বি. হ'ল্টে ভ্রমোৎপাদক আৰু বিভ্রম সৃষ্টিকাৰী বিষয় বস্তুত এক ধৰণৰ বাস্তৱ আৰোপ কৰিছে। সপোন, ভ্রম আৰু বিভ্রম আদি মনৰ পৰা স্বতন্ত্র। এইবোৰৰ একোটা বাস্তুৱ বস্তুনিষ্ঠ অস্তিত্ব থাকে। কিন্তু সপোন, ভ্রম আৰু বিভ্রমক বস্তুনিষ্ঠ অস্তিত্বধাৰী বুলি বিবেচনা কৰিলে বিষয়টো সদৌ-বস্তুনিষ্ঠবাদৰ দিশে গতি কৰিব। সদৌ-বস্তুনিষ্ঠবাদৰ সাৰ হ'ল কেৱল বিষয় /বস্তুৰ অস্তিত্ব আছে। এই ভাৱধাৰাই মন, সচেতনতা নাইবা ব্যক্তিনিষ্ঠ অস্তিত্ব মানি নলয়।

ওপৰৰ আলোচনাৰ পৰা গম পোৱা গ'ল যে বহল অর্থত নব্য বাস্তৱবাদ হ'ল সৰল অথবা স্বাভাৱিক বাস্তৱবাদলৈ কৰা প্রত্যাৱর্তন। সপোন আৰু ভ্রম ব্যাখ্যা কৰিব নোৱাৰাৰ বাবে সৰল বাস্তৱবাদক পূর্বতে এৰাই চলা হৈছিল। কিন্তু, নব্য বাস্তৱবাদৰ দিশেৰে সৰল বাস্তৱবাদৰ যথেষ্ট ঐতিহাসিক তাৎপর্য আছে।

অগ্রগতি নিৰীক্ষণ

প্রশ্ন নং ৪ ঃ সৰল বাস্তৱবাদক আন কি কি নামেৰে জনা যায়?

.....

.....

প্রশ্ন নং ৫ ঃ বস্তুৰ প্রাথমিক গুণ / বৈশিষ্ট্যবোৰ কি কি?

.....

.....

প্রশ্ন নং ৬ ঃ নব্য বাস্তৱবাদে প্রত্যক্ষ বাস্তৱবাদৰ পোষকতা কৰেনে?

.....

.....

৪.৬ অধ্যায়টিৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ

- বাস্তৱবাদৰ সংশোধিত ৰূপৰ প্ৰতিনিধিত্ব কৰা নব্য বাস্তৱবাদ হ'ল এটা দার্শনিক আন্দোলন। ঊনবিংশ শতিকাৰ চৰম আদর্শবাদৰ বিৰোধ হিচাপে প্রধানকৈ নব্য বাস্তৱবাদী আন্দোলনৰ বিকাশ ঘটিছিল।
- নব্য বাস্তৱবাদ অথবা নতুন বাস্তৱবাদ মূলতঃ এনে এক সূত্র যিটোৱে জনাৰ প্রক্রিয়াটো আৰু জ্ঞাত বস্তুৰ মাজৰ সম্পর্ক অধ্যয়নৰ সহায় কৰে।
- The New Realism গ্রন্থৰ প্রণেতা হ'ল্ট, মার্ভিন, মণ্টেগু, পেৰী, পিট্‌কিন আৰু স্পাউলডিং-এ প্রত্যক্ষ বাস্তৱবাদৰ পোষকতা কৰিছিল তথা প্রত্যক্ষৰ উপস্থাপনবাদী তত্ত্বত বিশ্বাস কৰিছিল।
- নব্য বাস্তৱবাদৰ মতে বাহ্যিক বস্তু নাইবা বিষয়বোৰ মনৰ পৰা স্বতন্ত্র আৰু বাহ্যিক ৰূপে অনুভূত হয়। বিষয় নাইবা বস্তুবোৰ ধাৰণাৰ মাধ্যমেৰে অনুভূত নহয়।
- নব্য বাস্তৱবাদীসকলৰ মতে আনকি সপোন, ভ্রম, বিভ্রম আদিৰো বস্তুনিষ্ঠ অস্তিত্ব আছে।
- বাস্তৱ ভৌতিক বস্তুৰ থকাৰ দৰে ভ্রমোৎপাদক বস্তুবোৰৰ স্থান আৰু কালত কোনো অস্তিত্ব নাথাকে। কিন্তু সেইবোৰ ভৌতিক বস্তুৰ দৰেই অভিজ্ঞতাৰ একোটা বিষয় বস্তু হ'ব পাৰে আৰু সত্বাৰ সর্বাত্মক ব্রহ্মাণ্ডখনত এইবোৰৰ অৱস্থিতি থাকে।
- নব্য বাস্তৱবাদে সকলো সম্পর্ককে বাহ্যিক বুলি ধৰি লয়। সম্পর্কবোৰ সংশ্লিষ্ট বস্তুৰ বাহ্যিক বিষয়। এই জগতখন হ'ল পৰস্পৰৰ সৈতে বাহ্যিকভাৱে সম্পর্কিত বস্তুৰ সর্বমুঠ ফল। এই জগতখন একক ব্রহ্মাণ্ড নহয়, কিন্তু বহুব্রহ্মাণ্ডৰ সমষ্টি।
- পেৰীয়ে 'জ্ঞানমীমাংসীয় অদ্বৈতবাদ'ক নব্য বাস্তৱ বাদৰ আধাৰ বুলি কৈছে। ই ধাৰণা আৰু বস্তুৰ মাজৰ পার্থক্য নিৰূপণ কৰে। বিষয়বস্তুৰ দিশেৰে দুয়োটাৰে মাজত পার্থক্য নাই যদিও দুয়োটা উপাদানকে দুটা ভিন্ন শিতানত ৰখা হয়।
- সৰল বাস্তৱবাদৰ মতে, ধাৰণাবোৰ হ'ল বাহ্যিক বাস্তৱ বস্তু আৰু এই বস্তুবোৰৰ বৈশিষ্ট্যসমূহৰ হুবহু প্রতিচ্ছবি। বস্তুৰ সকলোবোৰ গুণ বৈশিষ্টই বাস্তৱ আৰু বস্তুনিষ্ঠ অস্তিত্বধাৰী প্রকৃতিৰ। সৰল বাস্তৱবাদৰ দৰে নব্য বাস্তৱবাদেও বস্তুৰ প্রাথমিক গুণ, গৌণ গুণ আৰু তৃতীয়ক বৈশিষ্ট্যবোৰক বাস্তৱ তথা বস্তুনিষ্ঠা বুলি মানি লয়।
- বহল অর্থত নব্য বাস্তৱবাদ হ'ল সৰল অথবা স্বাভাৱিক বাস্তৱবাদলৈ কৰা প্রত্যাৱর্তন। নব্য বাস্তৱবাদৰ দিশেৰে সৰল বাস্তৱবাদৰ যথেষ্ট ঐতিহাসিক তাৎপর্য আছে।

৪.৭ অধিক জানিবলৈ

1) Datta, D.M., (1972) *The Chief Currents of Contemporary Philosophy*, Patna: Bharati Bhawan
2) Chakravarthy, D.K. (1993) *Fundamental Questions of Epistemology and Metaphysics*, Guwahati: Manthan Prakash
3) Bhattacharyya, H. M., (1969) *The Principles of Philosophy*. University of Calcutta
4) Sinha, Jadunath, (2009) *Introduction to Philosophy*. Kolkata: New Central Book Agency (P) Ltd.
5) Chakravarti, Sibapada.(1992) *An Introduction to Philosophy*. Calcutta: S.P.Ghose

৪.৮ অগ্রগতিৰ খতিয়ান

১নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ The New Realism

২নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ সংবেদন অথবা 'Sensa'

৩নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ জ্ঞাত বিষয় /বস্তু আৰু প্রকৃততে বিষয় /বস্তুটো যেনেকুৱা -এই দুয়োটা কথা সম্পূর্ণ একে।

সৎ-চিৎ- আনন্দৰ অর্থ হৈছে অস্তিত্ব, জ্ঞান আৰু আনন্দ বা কৃপা । 'সৎ'ৰ অর্থ স্থায়ী অস্তিত্ব, 'চিৎ'ৰ অর্থ জ্ঞান আৰু 'আনন্দ'ৰ অর্থ কৃপা, যি ব্রহ্মৰ অনিবার্য্য বৈশিষ্ট্য।

৪নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ জনপ্রিয় বাস্তৱবাদ, সাধাৱণভাৱে বোধগ্রাহ্য বাস্তৱবাদ, স্বাভাৱিক বাস্তৱবাদ অথবা প্রত্যক্ষ বাস্তৱবাদ।

৫নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ সম্প্রসাৱণ, গাঢ়তা, স্থবিৰতা আৰু গতি।

৬নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ হয়, নব্য বাস্তৱবাদে প্রত্যক্ষ বাস্তব বাদৰ পোষকতা কৰে।

৪.৯ আৰ্হি প্ৰশ্ন

(ক) অতি চুটি প্ৰশ্ন-

প্ৰশ্ন ১ঃ নব্য বাস্তৱবাদ ক'ত বিকশিত হৈছিল?

প্ৰশ্ন ২ঃ The New Realism নামৰ গ্ৰন্থখন কোনে লিখিছিল?

প্ৰশ্ন ৩ঃ নব্য বাস্তৱবাদ প্ৰত্যক্ষ নে পৰোক্ষ বাস্তৱবাদ?

প্ৰশ্ন ৪ঃ সংবেদন (Sewsa) মানে কি?

প্ৰশ্ন ৫ঃ দাৰ্শনিক অনুসন্ধানত নব্য বাস্তৱবাদীসকলে কি পদ্ধতি ব্যৱহাৰ কৰিছিল?

প্ৰশ্ন ৬ঃ নব্য বাস্তৱবাদীসকলৰ মতে সম্পৰ্ক কেনেধৰণৰ?

(খ) চমু প্ৰশ্ন (উত্তৰ প্ৰায় ১০০-১৫০ মান শব্দৰ ভিতৰত কৰিব)।

প্ৰশ্ন ১ঃ 'জ্ঞানমীমাংসীয় অদ্বৈতবাদ' ৰ বিষয়ে এটি চমুটোকা লিখক।

প্ৰশ্ন ২ঃ সৰল বাস্তৱবাদ সম্পৰ্কে এটি চমুটোকা লিখক।

(গ) ৰচনাধৰ্মী প্ৰশ্নঃ (উত্তৰ প্ৰায় ৩০০-৫০০ মান শব্দৰ ভিতৰত কৰিব)।

প্ৰশ্ন ১ঃ নব্য বাস্তৱবাদৰ তত্ত্বটো বৰ্ণনা কৰক।

প্ৰশ্ন ২ঃ নব্য বাস্তৱবাদ আৰু নতুন বাস্তৱবাদৰ মাজৰ সম্পৰ্ক আলোচনা কৰক।

****